

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота

з теми **«ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ У
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»**

Виконала:
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
РО-М23z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Сталашук Галина Петрівна

Керівник:
Федорчук Вікторія Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти

Рецензент:
Бабюк Тетяна Йосипівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	7
1.1. Поняття про інтерактивні методи навчання	7
1.2. Підручник для початкової школи як вид навчальної літератури.....	9
1.3. Інтерактивні методи роботи з навчальними текстами підручника	14
1.4. Інтерактивні методи роботи з позатекстовими компонентами підручника....	24
1.4.1. Інтерактивні методи роботи з апаратом організації засвоєння	24
1.4.2. Інтерактивні методи роботи з ілюстративним матеріалом підручника.	30
1.4.3. Інтерактивні методи роботи з апаратом орієнтування навчальної книги	33
 РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	37
2.1. Дидактичні умови використання інтерактивних методів роботи з підручником у школі першого ступеня	37
2.1.1. Органічне включення інтерактивних методів роботи з підручником у зміст уроку	39
2.1.2. Посилення розвивальної спрямованості інтерактивних методів навчання на уроках у початковій школі	40
2.1.3. Врахування вікових особливостей молодших школярів у процесі використання інтерактивних методів роботи з підручником	41
2.2. Методика формувального експерименту	44

2.3. Результативність експериментальної методики	50
2.4. Методичні рекомендації для батьків як учасників освітнього процесу щодо роботи з підручником удома.....	58
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Згідно з концепцією реформування загальної середньої освіти «*Нова українська школа*», шкільна освіта спрямована на формування в учнів прагнення до самовдосконалення та навчання впродовж життя. Початкова школа відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи засвоєння учнями основних та предметних компетентностей, зокрема здатності навчатися, що базується на вмінні ефективно працювати з підручником [8; 7; 2].

Я. Кодлюк розглядає роботу з підручником як важливий метод навчання, що охоплює роботу зі структурними елементами книги як під керівництвом учителя, так і самостійно. Це сприяє засвоєнню матеріалу й оволодінню навичками використання підручника [5]. Уроки часто передбачають звернення до підручника для опанування нового матеріалу чи його практичного застосування. Тому важливо організувати цю роботу цікаво та продуктивно, щоб уникнути одноманітності. Практика свідчить, що використання підручника іноді зводиться до простого читання текстів, переказів або виконання завдань, що супроводжують ілюстрації.

Вважаємо, що за умови інтеграції інтерактивних методів роботи підручник може стати ефективним інструментом взаємодії вчителя та учнів в освітньому процесі. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що проблема інтерактивних методів роботи з підручником розглядалася аспектно: розкрито суть, функції й структуру підручників для початкової школи (Я. Кодлюк, О. Савченко) [6; 15]; описано види роботи з підручником (Я. Кодлюк, О. Савченко, О. Радченко) [5; 17; 13]; обґрунтовано інтерактивні методи навчання як компонент сучасного уроку (О. Пометун, Л. Пироженко) [12; 11]; визначено особливості формування ключової компетентності «уміння вчитися» (Я. Кодлюк,

О. Савченко) [18; 4; 14]; розкрито способи реалізації компетентнісного підходу в підручниках (Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Онопрієнко) [1; 20; 18].

Таким чином, актуальність проблеми та недостатня її розробленість зумовили вибір теми дослідження «Інтерактивні методи роботи з підручником у початковій школі».

Об'єкт дослідження: процес організації роботи з підручником у початковій школі.

Предмет дослідження: дидактичні умови використання інтерактивних методів роботи з підручником.

Мета дослідження: розробити та перевірити методику використання інтерактивних методів роботи з підручником у початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу щодо базових понять.
2. Обґрунтувати класифікацію інтерактивних методів роботи з підручником.
3. Визначити дидактичні умови застосування інтерактивних методів і реалізувати їх у методиці.
4. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз, синтез, класифікація, узагальнення; *емпіричні:* анкетування, спостереження, педагогічний експеримент; *математичної статистики:* реєстрування, моделювання.

Теоретичне значення роботи полягає у визначенні дидактичних умов застосування інтерактивних методів, авторській класифікації методів роботи з навчальними текстами, ілюстративними та організаційними компонентами підручника.

Практичне значення полягає у створенні посібника для вчителів початкових класів, що містить діагностичний інструментарій для оцінювання вмінь учнів працювати з підручником.

Експериментальна база дослідження: Рибненська гімназія Рожнівської сільської ради Косівського району Івано-Франківської області.

Апробація роботи. Положення і результати дослідження представлено на низці міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях; експериментальному дослідженні на базі закладу освіти та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2023-2024 н.р. і 2024-2025 н.р.).

Опубліковано наукову розвідку «Інтерактивні методи роботи з ілюстративним матеріалом підручника» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету К-ПНУ (Випуск XX. 2024. С. 302-305).

Структура кваліфікаційної роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 64 джерела. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. На основі ґрунтовного аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, присвяченої досліджуваній проблематиці, було з'ясовано сутність базових понять. Зокрема, встановлено, що інтерактивне навчання є такою формою освітнього процесу, яка базується на постійній активній взаємодії між усіма учасниками навчання. У цьому процесі вчитель та учні виступають рівноправними суб'єктами, співтворцями знань і навичок, де основою є співнавчання та взаємонавчання.

Серед інтерактивних технологій виокремлюють такі основні групи:

Технологія кооперативного навчання – орієнтована на спільну роботу учнів у малих групах.

Технологія колективно-групового навчання – передбачає об'єднання учнів у великі групи для досягнення спільних цілей.

Технологія ситуативного моделювання – спрямована на відтворення реальних або уявних ситуацій з метою навчання.

Технологія опрацювання дискусійних питань – зосереджена на обговоренні актуальних тем та формуванні критичного мислення.

У межах кожної технології застосовуються відповідні інтерактивні методи. Ці методи ефективно інтегруються в роботу з підручником, використовуючи його компоненти – текстові та позатекстові елементи. Підручник, як вид навчальної літератури, трактується дослідниками як засіб репрезентації знань і видів діяльності, який відповідає державним освітнім стандартам, навчальній програмі та враховує специфіку предмета, тип школи й вікові особливості учнів. Він будується на основі домінуючої концепції навчання, що визначає його структуру та функції.

2. З урахуванням теоретичних підходів вітчизняних науковців до класифікації інтерактивних технологій і структурних елементів підручника, було обґрунтовано систему інтерактивних методів роботи з підручником для початкової школи. Вона включає:

Інтерактивні методи роботи з навчальними текстами підручника, які реалізуються в межах технологій кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання та опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивні методи роботи з позатекстовими компонентами підручника, до яких належать апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал та апарат орієнтування.

3. У межах дослідження визначено дидактичні умови, які сприяють ефективному використанню інтерактивних методів роботи з підручником у початковій школі. Ці умови передбачають:

Органічне включення інтерактивних методів у структуру уроку.

Посилення розвивальної спрямованості методів для забезпечення формування в учнів ключових компетентностей.

Урахування вікових та психологічних особливостей молодших школярів під час використання інтерактивних технологій.

4. У ході експериментального дослідження, проведеного у двох третіх класах (Рибненська гімназія Рожнівської сільської ради Косівського району Івано-Франківської області), була перевірена ефективність розробленої методики. Результати показали позитивний вплив інтерактивних методів роботи на рівень сформованості вмінь працювати з підручником. Зокрема: кількість учнів із високим рівнем сформованості зросла на 6,9%; середній рівень досягнень зріс на 2,8%; частка учнів із низьким рівнем зменшилася на 9,7%.

Крім того, учні експериментального класу виявили підвищений інтерес до навчальної книги, що позитивно вплинуло на їхнє бажання вчитися.

Подальша робота в цьому напрямку може включати розширення переліку інтерактивних методів роботи з підручником, що використовуються на уроках у початковій школі, а також дослідження зарубіжного досвіду для вдосконалення методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акпинар Л.Е. Інтерактивні технології навчання у початковій школі : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 288 с.
2. Басова С. В. Технологія організації роботи з підручником, як один із способів набуття систематичних знань // Освітні матеріали для вчителів. 2021.
3. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти // Початкова школа. 2010. № 9. С. 1–4.
4. Відпочиваємо весело і з користю. Інтегрований посібник для 2-3 класів Нової української школи. Київ : УОВЦ «Оріон», 2024. 80 с.
5. Впровадження інтерактивних технологій навчання в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua>
6. Гудима Н.В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до застосування інноваційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі // Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в Новій українській школі: оновлення філософії освіти : монографія ; за заг. ред. Н.В. Бахмат, Н.В. Мелекесцевої, Н.В. Гудими. Київ : Міленіум, 2024. С. 197-228.
7. Демчук А. Використання інтерактивних форм і методів навчання у початковій школі : Методична розробка. Київ, 2020.
8. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>
9. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
10. Дівакова І.І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 180 с.

11. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. ст. 380).
12. Закон України «Про повну загальну середню освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. № 31. ст. 226).
13. Інноваційні освітні технології в Новій українській школі: монографія / за ред. проф. О.Б. Будник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 100 с.
14. Інтерактивні вправи та ігри. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 144 с.
15. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / упорядн. Стребна О.В., Соценко А.О. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 176 с.
16. Інтерактивні методи навчання у початковій школі.
URL: <http://prolisok.it-we.net>
17. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: [метод. посібн.] / уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : А. П. Н., 2002. 136 с.
18. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / упорядн. І. Дівакова. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 180 с.
19. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : методичний посібник для вчителів початкової школи / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко, О.А. Біда та ін. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 304 с.
20. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності у змісті підручників для початкової школи // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. Київ : Педагогічна думка, 2016. Вип. 17. С. 182–191.
21. Кодлюк Я. П. Розвивальна функція підручника для початкової школи // Початкова школа. 2002. №4. С. 67–71.
22. Кодлюк Я. П., Янченко О.Я. Робота з підручником на уроках у початковій школі : посібник для вчителя початкової школи ; за ред.

О.Я. Савченко. Київ : Наш час, 2009. 104 с.

23. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підручник для магістрантів та студентів педагогічних факультетів. Київ : Наш час, 2006. 368 с.

24. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти : монографія. Умань : РВЦ «Софія», 2008. 332 с.

25. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyya.pdf>.

26. Костенко Т.М., Довгопола К.С. Нова українська школа: формування у молодших школярів навичок конструктивного спілкування : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 176 с.

27. Кравець Н.Ю., Козьма Н.В. Особливості організації групової роботи на уроках української мови у початковій школі // Наша школа : науково-практичні студії. 2023. № 2. С. 30-35.

28. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку потенціалу учнів // Відкритий урок. 2002. № 5-6. С. 7-10

29. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання // Дивослово. 2004. № 10. С. 2-11.

30. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи : науково-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.

31. Логачевська С. Використання матеріалу підручника для диференційованих завдань // Початкова школа. 2011. №4. С.4-8.

32. Маріна Б. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі // Молодий вчений. 2019. № 9 (73). С. 355–358.

33. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / Кірик М.Ю., Данилова Л.І. Львів : Світ, 2019. 136 с.

34. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. Kyiv : TOB «Vydavnychyj dim «Plejadi»», 2017. 206 s.

35. Падалка Л., Євтушенко Н. Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі // Студентські наукові студії. 2020. №2. С. 77-83.

36. Павич Н. Організація роботи у парі та групі на уроках у початковій школі // Початкова школа. 2019. № 12. С. 2-7.

37. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі / за наук. ред. Чабайовської М.І. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. 188 с.

38. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів // Початкова школа. 2019. № 6. С. 39-43.

39. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.

40. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання. Київ : Шкільний світ, 2007. 112 с.

41. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. ; за ред. О. І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

42. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

43. Порадник з питань організації освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти. Матеріали інструктивно-методичної наради «Початкова освіта в нових реаліях: досвід, ризики та перспективи». Ужгород, ЗІППО, 2022. 81 с.

44. Радченко О. Я. Організація роботи з ілюстративним матеріалом підручника // Імідж сучасного педагога. 2012. № 7 (126). С. 25–28.

45. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

46. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Генеза, 2002. 368 с.

47. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : посібн. для вчителя. Київ : Освіта, 2007. 334 с.

48. Савченко О.Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 104 с.

49. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. Київ : К. І. С., 2004. С. 33–51.

50. Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченков А.О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.

51. Типові освітні програми для 1-4 класів НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

52. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 2019 р. URL : <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>

53. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. 2019 р. URL : <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>

54. Ушмарова В.В. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 68 с.

55. Федорчук В.В. Педагогічні технології в початковій школі. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко, 2014. 268 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/2085>

56. Федорчук В.В. Освітні технології : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2019. 161 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/5927>

57. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. 3-тє вид., стер. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.

58. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : монографія / Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, В.О. Мартиненко, Н.С. Коваль та інші. Київ : Педагогічна думка, 2014. 346 с.

59. Чепіль М.М., Дудник Н.З. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.

60. Шишак А. М. Інтерактивні методи роботи з підручником у початковій школі // Матеріали Всеукраїнського туру, 2018.

61. Шумілова І. Новітні технології викладання освітніх галузей у початковій школі : навчальний посібник. Київ, 2023. 248 с.

62. Янкович О.І., Кузьма І.І. Освітні технології у початковій школі : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

63. Янченко О. Я. Формування у молодших школярів уміння працювати з підручником : дис. канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2006. 229 с.

64. Ярош Н. Групові методи роботи на уроках у початковій школі // Початкова школа. 2018. № 6. С. 50-54.